

TÜRKİYE
YAYINCILAR
BİRLİĞİ

TURKISH PUBLISHERS ASSOCIATION

**YAYINLAMA
ÖZGÜRLÜĞÜ
RAPORU**

2024

YAYINLAMA ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU

1 OCAK – 31 ARALIK 2024

YAYINLAMA ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU (1 OCAK – 31 ARALIK 2024)

1. Baskı: İstanbul, Şubat 2025

© TÜRKİYE YAYINCILAR VE YAYIN DAĞITIMCILARI BİRLİĞİ DERNEĞİ, 2025

İnönü Caddesi Ongan Apt. No:43 D.4
34437 Gümüşsuyu, Beyoğlu / İstanbul
T + 90 212 512 56 02
F + 90 212 511 77 94
www.turkyaybir.org.tr
info@turkyaybir.org.tr

Baskı ve Cilt: Netcopy Özel Baskı Çözümleri
Sertifika No: 47334
İnönü Cd. Beytölmacı Sk. No:23/A
Gümüşsuyu, Beyoğlu 34427 İstanbul

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
OKUMA VE YAZMAYA YÖNELİK ENGELLER	8
KİTAPLARA VE YAZARLARA YÖNELİK YASAKLAMA VE ENGELLER	10
KİTAP FUARLARINDA YAŞANAN ENGELLER	15
CEZAEVLERİNDE KİTAPLAR	17
MUZİR NEŞRİYAT VE KİTAP LİSTELERİ	18
BASIN VE MEDYAYA UYGULANAN SANSÜR	19
İNTERNET VE SOSYAL MEDYADA KISITLAMALAR	21
ULUSLARARASI GELİŞMELER	22
SONUÇ	24

GİRİŞ

Kültür yaşamını besleyen ana damarlardan biri olan yayıncılığımız, her yıl katlanarak artan sorunlarla yüz yüze. Yayıncılarımız, gittikçe artan ekonomik koşulların ağırlığının yanı sıra okuma ve yazma hakkına açıkça saldırıda bulunan, kitap üretimine engel olan sansürle ve hatta otosansürle mücadele ediyor.

Düşünce ve İfade Özgürlüğü en temel anayasal haklarımızdan. Kültüre erişim hakkı, yayınlama özgürlüğü **10 Aralık 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nin** temel maddeleri arasında yer alıyor:

Madde 19

"Herkesin fikir ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın bilgi ve görüşleri her yoldan aramak, almak ve yaymak özgürlüğünü kapsar."¹

Bugün yayıncılığımızın mücadele ettiği temel sorunların başında düşünce ve ifade özgürlüğü önündeki engellerle birlikte gelen, yayınlama özgürlüğüne yönelik yasaklar, yasal zorluklar ve baskılar var.

Türkiye Yayıncılar Birliği, 1995 yılından beri her yıl düşünce ve ifade özgürlüğü önündeki engellere karşı kamuoyunun dikkatini çekmek üzere ödüller veriyor² ve yayınlama özgürlüğü raporları hazırlıyor³.

Bu raporlarda; kitapların içerikleri nedeniyle yayınevlerine, yazarlara, çevirmenlere, matbaacılara açılan soruşturma ve davalar, kitap toplatma ve yasaklama kararları, yayınlara uygulanan fiili sansürler; yayına hazırlık, dağıtım, tanıtım gibi süreçlerde yapılan engellemeler; hapishanelerde, okul ve üniversitelerde yayınlara erişimin, okuma ve yazmanın engellenmesi, basın ve medyanın üzerindeki baskılar, internet ve özellikle sosyal medyadaki baskılar ve ifade özgürlüğünün genel durumu ile birlikte, ilgili yasa değişiklikleri, uluslararası gelişmeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına yer veriliyor.

Türkiye Yayıncılar Birliği;

- Her okurun dilediği kitabı seçme özgürlüğü olduğuna, her yayıncının da dilediği kitabı yayınlama hakkı olduğuna inanır.
- Anayasada ve Türkiye’nin taraf olduğu insan hakları sözleşmelerinde belirtilen çerçeveyi savunur ve uygulanması için çaba gösterir.
- Düşünce ve ifade özgürlüğü alanındaki keyfi tüm sınırlama ve engellemelere karşı çıkar.

1 <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/iheb.pdf>

2 <https://turkiyaybir.org.tr/dusunce-ve-ifade-ozgurlugu-odulleri/>

3 <https://turkiyaybir.org.tr/documents/yayinlama-ozgurlugu-raporlari/>

2024 yılında da ifade, okuma ve yayınlama özgürlükleri üzerindeki baskılar artarak devam etti. Yalnızca kitap dünyasında değil, kültür ve sanat alanlarının hepsinde artan sansür uygulamalarıyla karşılaştık.

2024 yılı raporunda aşağıdaki başlıklar yer almaktadır:

- Okuma ve Yazmaya Yönelik Engeller
- Kitaplara ve Yazarlara Yönelik Yasaklama ve Engeller
- Kitap Fuarlarında Yaşanan Engeller
- Cezaevlerinde Kitaplar
- Muzır Neşriyat ve Kitap Listeleri
- Basın ve Medyaya Uygulanan Sansür
- İnternet ve Sosyal Medyada Kısıtlamalar
- Uluslararası Gelişmeler
- Sonuç

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu'nun aldığı "muzır neşriyat" kararları, 2024 yılında da gündemde olmaya devam etti. Bu yıl Kurul tarafından üç kitap muzır ilan edildi.

Türkiye Yayıncılar Birliği Düşünce ve İfade Özgürlüğü 2023 Ödülleri, 21 Şubat 2024 Çarşamba günü Yapı Kredi Kültür Sanat Merkezi'nde düzenlenen törenle sahiplerini buldu. Yayınevi kategorisinde Güldünya Yayınları, yazar kategorisinde Yavuz Ekinci ödüle değer görülürken Özel Ödül ise Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'ne verildi.

1995 yılından itibaren ödül alan tüm isimler, Türkiye Yayıncılar Birliği'nin internet sitesinde hatırlanmaya devam ediyor

1995

BELGE YAYINLARI
HALUK GERGER

1996

YAŞAR KEMAL
CAN YAYINLARI

1998

MAHİR GÜNŞIRAY

1999

SOL YAYINLARI
RAGİP DURAN
ÖNAL KİTAP KIRTASIYE

2000

BİLİM VE SOSYALİZM YAYINLARI
NADİRE MATER
OKULLAR PAZARI

2001

PERİ YAYINLARI
MEHMET UZUN
TANSEL KİTAP KIRTASIYE

2002

BİRİKİM YAYINLARI
ENİS BATUR
SEHER KİTABEVİ

2003

CHİVİYAZILARI YAYINEVİ
FİKRET BAŞKAYA
GEYLAN KİTABEVİ

2004

AYRINTI YAYINLARI
MELTEM ARIKAN
BİLGİ KİTABEVİ

2005

STÜDYO İMGE YAYINLARI
HERKÜL MİLLAS
DÖNMEZ YAYIN DAĞITIM

2006

SORUN YAYINLARI KOLEKTİFİ
PROF.İBRAHİM KABOĞLU
PROF. BASKIN ORAN
TEKİRDAĞ KİTABEVİ

2007

BELGE YAYINLARI
ELİF ŞAFAK
AZİM KİTABEVİ

2008

EVRENSEL YAYINLARI
PERİHAN MAĞDEN
BİLGE KİTABEVİ VE SAHAF

2009

SEL YAYINLARI
NEDİM GÜRSEL
ÖZLEM KİTABEVİ

2010

SU YAYINEVİ
NEDİM ŞENER
ÖZÖMÜR KİTABEVİ

2011

ARAM YAYINLARI
AHMET ŞIK
İZMİR YAVUZ KİTABEVİ

2012

METİS YAYINLARI
İSMAİL SAYMAZ
İNKILAP KİTABEVİ

2013

ARAM YAYINLARI
AHMET ALTAN
TÜRKÜ KİTABEVİ
A. FİKRET İLKİZ

2014

TONGUÇ OK/SİBEL OK
KEREM ALTIPARMAK
YAMAN AKDENİZ
MÜLKİYE DEMİR KILINÇ/AHMET
KILINÇ
AHMET ATILLA GÖZENDOR

2015

KIRMIZI KEDİ YAYINLARI
BAHADIR BARUTER
CAN DÜNDAR
(CUMHURİYET ADINA)
DOST KİTABEVİ
DOĞAN ÖZGÜDEN
İNCİ TUĞSAVUL ÖZGÜDEN

2016

GÜL KİTABEVİ
ALFA YAYIN GRUBU
HASAN CEMAL

2017

ASLI ERDOĞAN
EVRENSEL BASIM YAYIN
BATI KİTAP KIRTASIYE
CUMHURİYET KİTAP EKİ

2018

HAMİDE YİĞİT
EZGİ KİTABEVİ
TEKİN YAYINEVİ

2019

BARIŞ PEHLİVAN, BARIŞ
TERKOĞLU
AVESTA YAYINLARI
OZAN SANATEVİ

2020

BUKET UZUNER
MİKADO YAYINLARI
ANTİK SAHAF

2021

İTHAKİ YAYIN GRUBU
(İTHAKİ VE YABANCI YAYINLARI)
GÜLŞEN İŞERİ
KARAHAN KİTABEVİ
AV. MEHMET ÜMİT ERDEM

2022

GÜNİŞİĞİ KİTAPLIĞI
PEN TÜRKİYE VE TÜRKİYE
YAZARLAR SENDİKASI
FİDAN KİTABEVİ

2023

GÜLDÜNYA YAYINLARI
YAVUZ EKİNCİ
TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ

Benî Oku!

OKUMA VE YAZMAYA YÖNELİK ENGELLER

Wattpad'e Erişim Engeli

Özellikle gençlerin sık kullandığı, tüm dünyadan milyonlarca yazarı ve okuru bulunan, Kanada menşeli çevrimiçi platform Wattpad, Ankara 10. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararıyla erişime kapatıldı. Kararın gerekçesi belirtilmedi.^{4 5} Türkiye Yayıncılar Birliği olarak PEN Türkiye ve Türkiye Yazarlar Sendikası ile ortak basın açıklamasında bulunduk.⁶ Derneğimizin önceki dönem başkanlarından Metin Celal, konuyla ilgili yazısında "Engellemeyin, destek olun! Bırakın kendileri için ne zararlı ne faydalı gençler kendileri karar versin!" diyerek gençlerin okumasını ve yazmasını engellemekle ne yapılmak istendiğini sorguladı.⁷

WATTPAD ERİŞİM ENGELİ HAKKINDA BASIN AÇIKLAMASI

Temmuz 2024

Özellikle gençlerin kendi yazdıklarını paylaşma imkânı ve yine birbirlerinin yazdıklarını okuma şansı bulduğu, ücretsiz bir şekilde üretim ve paylaşım üzerinden okuma alışkanlıklarına yeni bakış açıları kazandıran yazı paylaşım platformu Wattpad'in, Ankara 10. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararıyla erişime kapatıldığını öğrendik.

Wattpad, 2006 yılından beri mevcut, global olarak erişime açık ve aylık 90 milyondan fazla kullanıcısı bulunan bir platform. Hem ülkemizde hem dünyada, özellikle genç yazarların keşfedilip kitaplarının yayımlanmasına yararı olan bu platformun kullanımı açısından Türkiye dünyada 3. sırada yer alıyor. Bugün ülkemizde Wattpad'den yetişen ve kitapları yayınevleri tarafından yayınlanmış, kitap fuarlarında, imza günlerinde uzun okur kuyrukları oluşturan pek çok genç yazarımız var.

Ülkemizde pek çok erişim engeli deneyimimizden sonra şimdi de Wattpad'e mahkeme kararıyla erişimin engellenmiş olması son derece olumsuz bir durum yaratmaktadır. Ayrıca erişimin engellenme sebebine dair hiçbir açıklama yapılmamış veya belirtilmemiştir.

Her zaman söylüyoruz, kitap dünyasının herhangi bir paydaşına getirilen bu tür engeller hem yazma hem okuma hakkına müdahale anlamına gelmektedir.

4 <https://www.gazeteduvar.com.tr/wattpade-erisim-engellendi-herhalde-dunyada-bir-ilk-olduk-haber-1706320>

5 <https://tr.euronews.com/kultur/2024/07/16/turkiye-wattpade-erisim-engeli-getiren-ilk-ulke-oldu-ifade-ozgurlugu-dernegi>

6 <https://turkuyaybir.org.tr/wattpad-erisim-engeli-hakkinda-basin-aciklamasi/>

7 <https://www.edebiyathaber.net/genclerin-okumasini-yazmasini-engellemekle-ne-yapmak-isteniyor-metin-celal/>

İfade özgürlüğü ve bununla gelen okuma ve yayınlama özgürlükleri, demokratik toplum olmanın en belirleyici etkenlerindendir. Bu özgürlüklerin korunması gerekirken, aksine sürekli kısıtlayıcı durumlarla karşılaşmak, özellikle gençlerimizin özgür ve özgüvenli düşüncelerine engel olmakta, kendilerini rahatça ifade etme imkanlarını ortadan kaldırmakta ve genel olarak toplumda, günlük konuları konuşurken dahi tedirginlik hissi yaratmaktadır.

Bu tür kararların son bulmasını diliyoruz.

Saygılarımızla,

TÜRKİYE YAYINCILAR BİRLİĞİ
PEN TÜRKİYE
TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI

Üyesi olduğumuz Uluslararası Yayıncılar Birliği de (IPA) kendi adına bir basın açıklaması çıkararak Derneğimize destek verdi.⁸ Küresel çevrede Uluslararası PEN de Wattpad'in açılmasına yönelik çağrılara destek verdi.⁹ Konu ayrıca önde gelen uluslararası yayıncılık haber platformlarından Publishing Perspectives'de de yer aldı ve Wattpad yetkililerinin de erişim engelinin sebebini bilmedikleri belirtilerek Derneğimizin basın açıklamasına da haberde yer verildi.¹⁰ İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi, internet ve ifade özgürlüğü alanında da çalışmalar yürüten akademisyen Prof. Dr. Yaman Akdeniz, platformun bir kullanıcısı ve "kamu gözetleyicisi" olarak karara itiraz ettiğini ve kararı görmek için başvuruda bulunduğunu, ancak Ankara 10. Sulh Ceza Hakimliği'nin, yetkisi olmadığı gerekçesiyle itirazını reddettiğini belirtti. Konuyu yakından takip eden ve sosyal medyada paylaşımlarda bulunan Prof. Akdeniz'e ulaşan pek çok Wattpad kullanıcısı oldu.¹¹

Manga Sitesine Erişim Engeli

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) kararıyla, Türkçe çizgi roman ve manga içerikleri üreten ve erişime sunan *Jiangzaitoon*¹² adlı internet sitesine üçüncü kez erişim engeli getirildi¹³. Bu raporun yazıldığı tarihte site halen engelli durumdadır.

8 <https://internationalpublishers.org/international-publishers-join-calls-for-turkiye-to-unblock-wattpad/>

9 <https://www.pen-international.org/news/trkiye-lift-arbitrary-ban-on-wattpad>

10 <https://publishingperspectives.com/2024/08/wattpads-disruption-in-turkiye-no-explanation/>

11 <https://x.com/cyberrights>

12 <http://jiangzaitoon.cc/>

13 <https://susma24.com/manga-sitesi-jiangzaitoon-ucuncu-kez-engellendi/>

KİTAPLARA VE YAZARLARA YÖNELİK YASAKLAMA VE ENGELLER

Yazara Suç Duyurusu ve Tehdit

Gazeteci Murat Ağirel hakkında *Havala* adlı kitabı nedeniyle suç duyurusunda bulunuldu. Türkiye'deki uyuşturucu trafiğinin anlatıldığı kitap hakkında ise toplatılma kararı istendi. Ağirel, kitap hakkında şikâyetle bulunan kişiyle ilgili uyuşturucu kaçakçılığı iddiaları bulunduğunu ifade etti¹⁴. Ağirel'e, iftira ve hakaret dahil beş farklı suçlama yöneltildi.^{15 16 17 18} Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ), Uluslararası PEN ve pek çok başka basın ve ifade özgürlüğü savunucusu grup ortak bir açıklama yaparak uzun süredir ölüm tehditleri alan gazeteci Murat Ağirel'in ve ailesinin güvenliğinin sağlanması talebinde bulundu.^{19 20}

Yıllar Sonra Beraatin Bozulması

Şair ve yazar Sezai Sarioğlu'nun sosyal medya paylaşımları nedeniyle "terör propagandası" iddiasıyla suçlandığı ancak birkaç yıl önce beraat ettiği davanın kararı 2024 yılında Yargıtay tarafından bozuldu. 10 Aralık 2024 tarihinde İstanbul 35. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yeniden görülen duruşmayı takiben, karar duruşmasının 2025 Şubat ayında görülmesi istendi. Bu raporun hazırlandığı dönemde görülen karar duruşmasının sonucunda, Sarioğlu'na 1 yıl 6 ay hapis cezası verilerek bu ceza ertelendi (hükmün açıklanmasının geri bırakılması).

Aynı Kitaba İkinci Yasak

Amerikalı yazar Gayle Tzemach Lemmon tarafından yazılan ve Avesta Yayınları tarafından İngilizceden Türkçeye çeviri olarak yayımlanan *Kobani'nin Kızları İsyanın, Cesaretin ve Adaletin Hikayesi* adlı kitap hakkında 2023 yılında İzmir 4. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından yasaklanma ve toplatılma kararı verilmişti. Bu karar, üzerinden bir yıl geçmesine rağmen henüz yayınevine tebliğ edilmemişken, Diyarbakır 4. Sulh Ceza Hakimliği'nin 17.10.2024 tarih ve 2024/7039 D. İş Sayılı Kararı ile kitap tekrar yasaklandı. Bu karar da ya-

14 <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/murat-agirel/kitabim-toplatilmak-isteniyo-2240738>

15 <https://www.evrensel.net/haber/526207/gazeteci-murat-agirele-suc-duyurusu-havalaya-toplama-istemi>

16 <https://www.gazeteduvar.com.tr/murat-agirelin-havala-kitabina-suc-duyurusu-toplatilmasi-istendi-haber-1714869>

17 <https://www.istiklal.com.tr/murat-agirelin-kitabi-sikayet-edilmisti-ersan-sen-detayi-sasirtti>

18 <https://bianet.org/haber/murat-agirelin-havala-kitabina-suc-duyurusu-298870>

19 <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/basin-ve-ifade-ozgurlugu-kuruluslari-gazeteci-murat-agirele-yonelik-olum-tehditlerini-kiniyor/>

20 <https://www.pen-international.org/news/trkiye-alarm-over-death-threats-against-journalist-murat->

yınevine tebliğ edilmedi.^{21 22 23} Bu raporun hazırlandığı tarihte, kararlar halen yayınevine tebliğ edilmemiş durumdadır.

“Terör Propagandası”

Yazar Yavuz Ekinci; ilk kez 2014 yılında Doğan Kitap tarafından yayımlanan, 2022 yılında ifadesi dahi alınmadan İstanbul 7. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından yasaklanan ve 2023 yılında CİMER’e yapılan bir şikâyetin ardından toplatılan *Rüyası Bölünenler* adlı romanında “terör propagandası yapma” iddiasıyla yeniden hâkim karşısına çıktı. İstanbul Cumhuriyet Savcısı tarafından açılan ve ilk duruşması 2024 Eylül ayında 23. Ağır Ceza Mahkemesi’nde görülen davanın konusu “Bu romanı neden yazdın?” oldu. Ekinci, 2022 yılındaki yasak ve toplatma kararını takiben, bir üst mahkeme olan İstanbul 8. Sulh Ceza Mahkemesi’ne itiraz etmiş ancak itirazı reddedilmişti²⁴. Bunun üzerine yazar bireysel başvuruyla Anayasa Mahkemesi’ne (AYM) itiraz etti; dosya AYM’nde beklemektedir. Roman halen yasaklıdır. Yavuz Ekinci’nin savunmasında yer alan “Roman bir kurgudur. Kurguladığım evrenin mahkemeye gerçek gelmesi benim edebiyatımın gücünü, mahkemenin de edebiyata yaklaşımını gösterir. Kurgulanmış bir yapıtın evrenine açılan dava soyuttur. ... Bir roman kahramanının söylediklerinden, yaptıklarından dolayı yazarını yargıyorsak, o zaman Raskolnikov’dan dolayı Dostoyevski’yi katil olarak yargılamamız lazım.”²⁵ ifadeleri, durumun vahametini çarpıcı bir şekilde göstermiştir.

Grafik Kitaplar, Çocuk Kitapları, Müstehcenlik...

Nazım Hikmet’in “Kuvayi Milliye Destanı” adlı şiirinin Nuri Kurtcebe tarafından çizgilerle anlatıldığı, Sia Kitap tarafından yayımlanan grafik kitap “uygunsuz içerik” gerekçesiyle, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından halk kütüphanelerinden kaldırıldı.^{26 27} Basında ve medyada yer alan ilk haberlerde, kaldırılan kitabın doğrudan Nazım Hikmet’in *Kuvayi Milliye Destanı* adlı eseri olduğu bilgisi yer alınca Meclis gündemine de taşınan konuya dair Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi Dezenformasyonla Mücadele Merkezi’n-

21 <https://artigercek.com/kultur-sanat/kobaninin-kizlari-kitabina-ikinci-kez-yasak-karari-325913h>

22 <https://bianet.org/haber/abd-li-yazarin-kobane-nin-kizlari-kitabina-ikinci-kez-toplatma-karari-302655>

23 <https://x.com/avestayayin/status/1867101437437903179>

24 <https://bianet.org/haber/ruyasi-bolunenler-romani-yasaklanan-yavuz-ekinci-nin-irazina-mahkemeden-ret-276958>

25 <https://www.gazeteduvar.com.tr/yavuz-ekinci-hakim-karsisinda-turkiyenin-gercegidir-haber-1721226>

26 <https://10haber.net/kultur-sanat/bu-da-oldu-nazimin-kuvayi-millie-destani-uygunsuz-bulunup-kutuphanelerden-kaldirildi-565917/>

27 <https://www.edebiyathaber.net/nazim-hikmetin-kuvayi-milliesine-halk-kutuphanelerinde-yasak-geldi/>

den (DMM) yapılan açıklamada ise söz konusu eserin Nazım Hikmet Ran'ın "Kuvayi Milliye" adlı eseri olmadığı, Nuri Kurtcebe'ye ait çizgi roman versiyonu olduğu ve kitapta cinsel içerikli tasvirlerin yer aldığı, bu nedenle, genel erişim alanları dışında, çocukların erişim sağlayamayacağı bir şekilde halk kütüphanelerinde yer almaya devam edeceği²⁸ belirtildi.²⁹ Yayınevi yetkilisi, kitabın çizgi kitap olduğu için çocuk kitabı sanılarak kütüphanenin yanlış alanında yer aldığını, sorunun bu nedenle ortaya çıktığını ifade etti.³⁰ Alberto Manguel'in yazdığı *Ulises'in Dönüşü* adlı kitabın da aynı kapsamda değerlendirildiği haberlerde yer aldıysa da, Bakanlığın bu kitaba dair bir açıklamasına rastlanmadı.

Yazara Tehdit ve Soruşturma

Birgün Gazetesi muhabiri İsmail Arı'nın yazdığı ve Tekin Yayınevi tarafından yayımlanan *Menzil'in Kasası* adlı kitaba ilişkin yazar, yayınevinin Genel Yayın Yönetmeni ve kitabın editörü hakkında suç duyurusunda bulunuldu ve kitabın toplatılıp imha edilmesi talep edildi. Menzil Cemaati hakkında yazılan kitabın bu taleplerin yapıldığı dönemde 6'ncı baskısı ile piyasada yer aldığı belirtildi. Yazarın ölüm tehditleri aldığı, bu tehditlerle ilgili Savcılığa başvurduğu ancak tehdit edenlerin kimliklerinin dahi tespit edilemediği vurgulandı.³¹ Pek çok satış kanalında kitabın çeşitli gerekçelerle satışı yapılmamaya başlandı.³²

Ev Baskınları

2024 Kasım ayında pek çok şehirde yapılan ev baskınları sırasında "terör örgütü üyeliği" suçlamasıyla gözaltına alınanlar arasında şair Hicri Özgören, yazar Ömer Barası ve karikatürist Doğan Güzel de yer aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası³³, üyesi şair Hicri Özgören'in gözaltına alınmasına tepki göstererek sürecin takipçisi olacağını ifade etti.³⁴ Gözaltına alınan isimlerin bazıları ifadeleri alındıktan sonra kısa süre içinde serbest bırakıldı.³⁵

²⁸ <https://www.instagram.com/p/DDEVE2MltkZ/>

²⁹ <https://www.gazeteduvar.com.tr/nazim-hikmetin-kuvayi-millie-destanini-cizgilerle-anlatan-kitaba-kutuphane-yasagi-haber-1739358>

³⁰ <https://www.diken.com.tr/nazima-sansur-tartismasina-yayinevinden-aciklama-cocuk-kitabi-zannedilip-sikayet-edilmis/>

³¹ <https://medyascope.tv/2024/09/03/menzilin-kasasi-kitabina>

³² <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-ismail-arinin-dava-acilan-menzilin-kasasi-kitabinin-imhasi-istendi>

³³ <https://turkiyeyazarlarsendikasi.org/duyurular/uyemiz-hicri-ozgorenin-gozaltina-alindi/>

³⁴ <https://www.gazeteduvar.com.tr/74-yasindaki-sair-hicri-izgoren-yazar-omer-barasi-ve-karikaturist-dogan-guzel-gozaltina-alindi-haber-1738050>

³⁵ <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/31437/gazetecilere-gozalti-dalgasi-diyarbakir-da-gozaltina-alinanlar-serbest>

Çizere Dava Devam Etti

Çizer Zehra Ömeroğlu'nun pandemi döneminde mizah dergisi LeMan'da yer alan "Pandemide seks" başlıklı karikatürü nedeniyle başlatılan yargı süreci 2024 yılında da devam etti. Karikatürün müstehcen olup olmadığına dair mahkemenin istediği Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu'nun raporu tamamlandı. Raporda karikatürün "genel ahlaka aykırı olduğu" belirtildi.³⁶

Şairin Tahliyesi

Hakkında kesinleşmiş hüküm olmadığı halde, "devletin birliği ve bütünlüğünü bozmak" suçlamasıyla müebbet hapis cezası verilen³⁷ ve 30 yıldır cezaevinde bulunan şair İlhan Sami Çomak, 2024 Kasım ayında tahliye edildi.^{38 39} Çomak'ın planlanan tahliyesi 2024 Ağustos ayında gerçekleşecekken, tahliyenin beklendiği gün Cezaevi İdari Gözlem Kurulu'nun kararı gereği ertelendi.⁴⁰ 30 yıllık sürede cezaevinde pek çok kitap yazan Çomak, 2024 Kasım ayında tahliye oldu.⁴¹

Kürtçe Kitaplar

2024 yılının farklı zamanlarında ağırlıkla Kürtçe kurgu ve kurgu dışı kitaplar yayımlayan çeşitli yayınevlerinin onlarca kitabı hakkında "terörle mücadele" gerekçeleriyle yasaklanma ve toplatılma kararları verildi. Kitapları yasaklanan yayınevleri arasında Belki, Dara, Aram, Avesta da yer aldı.⁴² İsmail Beşikci Vakfı Yayınları'nın da üç kitabı hakkında yasaklama kararı verildi, bu kitaplar arasında sosyolog İsmail Beşikci'nin kendi kitabı da yer aldı.⁴³ Eylül ayında Diyarbakır'da bir derneğe ve kitapçıya yapılan baskınlarda Kürtçe dil eğitim kitaplarına, dergilere ve bilgisayarların hard disklerine el konuldu.⁴⁴ Bu karar, toplam 47 kitap, 12 dergi ve 6 gazete sayısı hakkında "örgüt propagandası yapıldığı" iddiasıyla verildi⁴⁵. Yine Eylül ayında, İzmir 4. Sulh Ceza Mahkemesi, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebiyle, Gayle Tzemach Lemmon'ın *Kobani'nin Kızları* kitabının ve bu sefer ek olarak Gültan Kışanak'ın yazdığı

36 <https://www.mlsatutkey.com/tr/muzir-nesriyat-kurulu-leman-karikatuenuue-genel-ahlaka-aykiri-buldu>

37 <https://www.gazeteduvar.com.tr/ilhan-sami-comak-cezaevinde-en-cok-ozledigim-seylerden-biri-karanlikti-video-1742025>

38 <https://medyascope.tv/2024/11/26/ilhan-sami-comak-30-yil-sonra-tahliye-edildi/>

39 <https://t24.com.tr/haber/30-yildir-cezaevinde-olan-ilhan-sami-comak-hakinda-tahliye-karari,1199113>

40 <https://bianet.org/haber/ilhan-sami-comakin-ailesi-1994te-yasadigimiz-hukuksuzlugu-yasattilar-298838>

41 <https://bianet.org/haber/ilhan-sami-comak-ozgur-bir-sair-olmayi-tahayyul-ederek-30-yil-gecirdim-302351>

42 <https://www.gazeteduvar.com.tr/son-3-haftada-kurtlerle-ilgili-120-kitap-ve-dergiye-yasak-geldi-haber-1744270>

43 <https://www.gazeteduvar.com.tr/son-3-haftada-kurtlerle-ilgili-120-kitap-ve-dergiye-yasak-geldi-haber-1744270>

44 <https://www.gazeteduvar.com.tr/kurtce-egitim-veren-dernege-baskin-egitmenler-gozaltinda-kitaplara-el-konuldu-haber-1722663>

45 <https://susma24.com/47-kitap-12-dergi-ve-alti-gazete-sayisi-hakinda-toplatma-karari/>

ve Dipnot Yayınları tarafından yayımlanan *Kürt Siyasetinin Mor Rengi* adlı kitabın da yasaklanmasına ve toplatılmasına karar verdi.⁴⁶

Yazarın İfade Özgürlüğü?

En çok okunan yazarlar arasında yer alan Azra Kohen, sosyal medyada Gazze hakkında yaptığı yorumlar nedeniyle sayısız eleştiri ve tepki aldı⁴⁷. Tepkilerin büyümesi ve boykot çağrıları üzerine yazarın kitapları bazı satış sitelerinden kaldırıldı.⁴⁸ Everest Yayınları yayınevinin sosyal medya hesaplarında açıklamalarda bulundu ve akabinde Kohen'le yollarını ayırdıklarını duyurdu⁴⁹.

Başkomser Nevzat'a Özgürlük

2023 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Küçükleri Muzır Neşriyat-tan Koruma Kurulu tarafından muzır ilan edilerek sansürlenene, yazar Ahmet Ümit'in *Başkomser Nevzat Tapınak Fahişeleri* isimli kitabının, İsmail Gülgeç'in çizgileriyle yayımlanan aynı adlı çizgi romanının poşet içinde satılması kararı, 2024 yılında Ankara 18. İdare Mahkemesi'nin yürütmeyi durdurma kararıyla bozuldu ve böylece kitap özgürlüğüne kavuştu.⁵⁰

AYM'den Olumlu Kararlar

2024 Mart ayında Anayasa Mahkemesi (AYM), tutuklu ya da hükümlülere gönderilen bazı kitapların, haklarında herhangi bir satış yasağı, toplatma ya da el koyma kararı bulunmamasına rağmen kişilere verilmemesinin ve mahkemelere yapılan itiraz başvurularının olumsuz sonuçlanmasının hak ihlali olduğuna hükmetti.⁵¹ AYM benzer şekilde, Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vererek, İspanyolca öğrenen bir tutuklunun talep ettiği orijinal dilinde Don Kişot kitabının temin edilmesini reddeden Ceza İnfaz Kurumu'nun kararını geçersiz saydı.⁵²

46 <https://bianet.org/haber/kobani-nin-kizlari-ve-kurt-siyasetinin-mor-rengi-kitaplarina-toplatma-karari-299386>

47 <https://serbestiyet.com/featured/yazar-azra-kohenden-filistinlerle-ilgili-irkci-mesajlar-cocuklarini-kalkan-yapan-bir-ulus-yok-olmaya-mahkumdur-168812/>

48 <https://10haber.net/kultur-sanat/azra-kohenin-filistin-yorumundan-sonra-everest-yayinlari-kitaplarini-listeden-cikardi-436480/>

49 <https://gazeteoksijen.com/o2/everest-yayinlari-yazar-azra-kohen-ile-yollarini-ayirdi-212946>

50 <https://x.com/baskomsernevzat/status/1806251131909062808>

51 <https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/bireysel-basvuru-basin-duyurulari/ceza-infaz-kurumlarinda-bulunan-bazi-kisilere-gelen-kitaplarin-teslim-edilmemesi-nedeniyle-ifade-ozgurlugunun-ihlal-edilmesi/>

52 <https://www.gazeteduvar.com.tr/anayasa-mahkemesinden-don-kisot-karari-haber-1675070>

KİTAP FUARLARINDA YAŞANAN ENGELLER

İzmir Kitap Fuarı'nda Toplatma

2024 Nisan ayında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen İzmir Kitap Fuarı'nda Pirtûkakurdî standına polis baskını yapılarak herhangi bir yasak kararı bulunmayan üç kitaba el konuldu ve stant görevlisi gözaltına alındı.⁵³ Emek Partisi tarafından konuya dair soru önergesi verildi.⁵⁴ Fuarda Dara Yayınları'nın da stant görevlisi gözaltına alındı. "İhbar" olduğu gerekçesiyle standı giden polis ekipleri stantta bulunan kitapları inceleyerek bazı kitaplara el koydu. Katılımcı bazı diğer yayınevlerinin çalışanları, polislerin stanttaki bütün kitapları tamamen toplamasına engel olarak Dara Yayınları ile dayanışmada bulundular.⁵⁵ Dara Yayınları yetkilisi de konuyla ilgili açıklama yaptı⁵⁶.

Erzurum Kitap Fuarı'nda Sansür

2024 Mayıs ayında, Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği ve 6'ncısı gerçekleşen Doğu Anadolu Erzurum Kitap Fuarı'nda Kırmızı Kedi Yayınevi'ne ait kitapların "siyasi içerik taşıdıkları" gerekçesiyle standı konulması yasaklandı.⁵⁷ Yayınevi ve yazarlar yasak kararına sert tepki gösterdi.⁵⁸

Diyarbakır Kitap Fuarı

30 Kasım – 8 Aralık 2024 tarihleri arasında düzenlenen Diyarbakır Kitap Fuarı'nda Aram Yayınevi'nin bazı kitapları hakkında⁵⁹ toplatma kararı bulunduğu iddiasıyla kitaplara el konuldu, stant çalışanları gözaltına alındı.⁶⁰ Fuarda ayrıca Pirtûkakurdî yayınevinin de bir kitabına el konuldu ve standında arama yapıldı.⁶¹ Dara Yayınları ve Pirtûkakurdî Genel Koordinatörü Bawer Berşev gözaltına alındı^{62 63}. Fuara katılan bazı kişiler, kitap toplatmaların fuarı olum-

53 <https://artigercek.com/guncel/pirtukakurdi-standi-gorevlisi-gozaltina-alindi-fuardan-uc-kitap-toplatildi-301555h>

54 <https://www.evrensel.net/haber/516477/emep-milletvekili-sevda-karaca-pirtukakurdiye-yonelik-ayrimciligin-nedeni-kurtce-yayin-yapmasi-midir>

55 <https://www.gazeteduvar.com.tr/izmir-kitap-fuarinda-dara-yayinlari-standina-mudahale-1-kisi-gozaltina-alindi-haber-1685552>

56 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/turkey/2004202419>

57 <https://susma24.com/erzurum-kitap-fuarinda-kirmizi-kedi-sansuru/>

58 <https://t24.com.tr/haber/kirmizi-kedi-yayinevi-erzurum-buyuksehir-belediyesi-nin-fuarinda-kitaplarimiz-siyasi-icerik-tasidigi-gerekcesiyle-yasaklandi,1164441>

59 <https://www.gazeteduvar.com.tr/diyarbakir-kitap-fuarinda-hatip-diclenin-kitabina-el-kondu-haber-1739879>

60 <https://susma24.com/diyarbakir-kitap-fuarinda-aram-yayinevinin-uc-kitabina-toplatma-karari/>

61 <https://susma24.com/diyarbakir-kitap-fuarinda-iki-kitaba-daha-el-konuldu/>

62 <https://www.tigrishaber.com/diyarbakir-kitap-fuarinda-5-kitaba-el-konuldu-118945h.htm>

63 <https://artigercek.com/guncel/polisler-diyarbakir-kitap-fuarinda-bir-kitaba-daha-el-koydu-yayinevi-koordinatörü-gozaltina-alindi-325116h>

suz etkilediğini, kitapların toplandığı sırada alandaki polislerin çoğalması nedeniyle insanların huzursuz olduğunu ifade etti.

Etkinlik İptali

İsmail Beşikci Vakfı Yayınları, yeni yayınladığı bir kitabıyla ilgili, 2024 Aralık ayındaki Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı'nda bir etkinlik düzenlemeyi planladı. Ancak sosyal medyada çeşitli hedef göstermeler sonucunda, herhangi bir soruna mahal vermemek amacıyla etkinliği iptal etmek zorunda kaldı.

KİTAP FUARLARINDA UYGULANAN KİTAP YASAKLAMALARI HAKKINDA BASIN AÇIKLAMASI

Temmuz 2024

Bu hafta sonu Erzurum'da düzenlenecek 6. Doğu Anadolu Erzurum Kitap Fuarı'nda, Kırmızı Kedi Yayınları'ndan çıkan Merdan Yanardağ, Barış Pehlivan ve Timur Soykan'a ait bazı kitapların stanta konulmasının Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nce "siyasi içerik" taşıması gerekçesiyle yasaklandığını öğrendik.

Son dönemlerde Anadolu'da düzenlenen bazı kitap fuarlarında yayıncılarımız, satışı yasal olan kitaplara el konması veya kitapların "siyasi içerik taşıdığı" gerekçesiyle yayınevlerinin stantlarına konulmasının engellenmesi gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadır.

İfade, yazma, yayımlama ve okuma özgürlükleri, ayrımsız bir şekilde herkes için vazgeçilmez ve korunması gereken haklardır. Bu haklara yönelik her türlü müdahale ve yasaklama, tüm kültür hayatımıza zarar vermektedir. Yazarlara, yayınevlerine, kitaplara yönelik her türlü engelleme, kişisel hakların ötesinde kamusal bir hak olan demokratik bir toplumda yaşama hakkını ihlal etmekte, okurların kendi istedikleri kitapları seçerek okuyabilme özgürlüklerini kısıtlamaktadır.

Kitap fuarları, kitap günleri ve festivalleri hepimiz için yeni çıkan kitaplarla ve sevdiğimiz yazarlarla buluşarak okuma coşkusunu hissettiğimiz özel mekanlardır, bu yönüyle sadece ticari değil kültürel bir işlev görürler. Objektif gerekçeler olmadan alınan keyfi kararlarla "istenmeyen" kitapların fuarlara sokulmaması, biz yayıncılar için çok üzücü ve geleceğimiz açısından endişe vericidir.

Tüm kurum ve kuruluşları yazma ve okuma özgürlüğü alanında daha titiz ve sorumlu davranmaya, demokratik ve çeşitliliği teşvik eden toplum ilkesine zarar veren yasaklayıcı tutumlardan uzak durmaya davet ediyoruz.

Saygılarımızla,

Türkiye Yayıncılar Birliği

CEZAEVLERİNDE KİTAPLAR

Yazdığını Okuyamadı

28 yıldır tutuklu bulunan Resul Kocatürk, cezaevinde bulunduğu sürede bir roman yazdı. Roman ilk kez 2024 Ocak ayında yayımlandı. Fakat yayımlandıktan sonra Kocatürk'e kendi kitabı "sakıncalı" bulunarak verilmedi. Resul Kocatürk itiraz dilekçesinde, yazdıklarının 2021 yılından 2024 yılına kadar Mektup Okuma Komisyonu'nun denetiminden birkaç kez geçtiğini ve her defasında onaylandığını, yayınevi tarafından kendisine gönderilen prova baskısının da denetimden geçtiğini belirtti. Ancak itiraz reddedildi.^{64 65}

Kürtçe Kitap Yasağı

Cezaevindeki hücrelerine yapılan baskında bir tutuklunun kendi yazdığı Kürtçe kitap taslağına ve Yaşar Kemal'in Kürtçeye çevrilmiş kitaplarına el konuldu.⁶⁶

Kitap Soruşturmaları

Ağrı Patnos Cezaevi'nde, önce izin verilip daha sonra koğuş baskınlarında el konulan kitaplar nedeniyle birçok tutukluya soruşturma açıldı.⁶⁷

Kürtçeden Çeviri Sorunu

Rize'de cezaevinde bir hükümlüye gönderilen Kürtçe kitap, inceleme için yeterli çeviri yapılamayacağı gerekçesiyle kendisine verilmedi.⁶⁸

⁶⁴ <https://10haber.net/gundem/cezaevinde-roman-yazdi-berkin-elvan-ifadeleri-sakincali-bulundu-28-yillik-mahpusa-kitabi-verilmedi-485233/>

⁶⁵ <https://www.gazeteduvar.com.tr/cezaevinde-yazdigi-roman-sakincali-denilerek-kendisine-verilmedi-haber-1711295>

⁶⁶ <https://susma24.com/erkan-benliye-cezaevinde-kurtce-kitap-yasagi/>

⁶⁷ <https://susma24.com/patnos-cezaevinde-kitap-sorusturmaları/>

⁶⁸ <https://www.gazeteduvar.com.tr/kurtce-kitap-cezaevine-sokulmadi-keyfi-ve-hukuksuz-uygulama-haber-1701160>

MUZIR NEŞRİYAT VE KİTAP LİSTELERİ

1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu'nun 4. Maddesine göre "muzır" kabul edilen kitapların "küçüklere zararlıdır" şeklinde işaretlenmesi gerekmektedir. Bu kitaplar ancak 18 yaşından büyük olanlara, içi görülmeyen zarf ya da poşet içinde satılabilir; dükkanlarda ve diğer yerlerde açıkça sergilenemez, okullara sokulamaz, 18 yaşından küçüklere parasız dahi verilemez.⁶⁹

2024 yılında üç adet çocuk kitabı "muzır" ilan edildi ve 22 Mayıs 2024 tarihli Resmî Gazete'de duyuruldu.⁷⁰

	Kategori	Kitap Adı	Yayınevi	Yazar	Çevirmen	Çizer	Türkçe İlk Yayın Tarih	Muzır İlan Tarih
1	Çocuk Kitabı	Disney Esrarengiz Kasaba Günlük 3	Beta Kids Yayıncılık	Alex Hirsch	Derya Din	-	2020	22 Mayıs 2024
2	Çocuk Kitabı	Farklı Olmaya Cesaret Eden Erkek Çocuklarına Hikayeler	Eksik Parça Yayınları	Ben Brooks	Sabire Pınar Acar	Quinton Winter	2019	22 Mayıs 2024
3	Çocuk Kitabı	Yaramaz Evin Yeni Misafirleri	Yakamoz Yayınları	Colleen Rowan Kosinski	Özge Ceren Hacıosmanoğlu	Valeria Docampa	2022	22 Mayıs 2024

Resmî Gazete'de duyurulan muzır ilanlarının önceki yıllara göre sayıca az olmasının yanıltıcılığına dikkat çekmek gereklidir. Kurul tarafından muzır ilan edilen kitap sayısı azalmış olmakla birlikte, CİMER veya başka kanallar üzerinde vatandaşlar tarafından zaman zaman yapılan şikayetler ve sosyal medyada ortaya çıkabilen, kitaplara ve yazarlara yönelik öfkeli tepkiler 2024 yılında da sürmüştür. "Muzır" ilan edilmese bile pek çok kitap yasaklanma kararıyla karşılaşmış; yazarlar tehditlere maruz kalmıştır. Kaçınılmaz olarak oluşan tedirginlik ve korku nedeniyle, bir kitap hakkında bu çerçevede olumsuz bir durum ortaya çıkması halinde, kitap dağıtım ve satış kanalları ile kütüphane, okul vb. kurumlarda otosansür devreye girerek kitapların çoğu zaman yasak kararı dahi olmadan geri çekilmesine sebep olmuştur.

Anadolu Mektebi

Kendi internet sitesinde "sivil bir okuma faaliyeti" olarak tanıtılan ve "yerli, milli, manevi ve evrensel insani değerlere sahip olan, bu değerler temelinde hayatlar sürüp toplumumuza bu değerleri telkin eden yazarlardan" seçilen⁷¹

⁶⁹ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1117&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>

⁷⁰ <https://www.resmigazete.gov.tr/ilanlar/eskiilanlar/2024/05/20240522-4-4.pdf>

⁷¹ <https://www.anadolumektebi.org/tr/icerik/anadolu-mektebi/15397661181910>

kitaplarla oluşturdukları okuma listelerinde yer alan kitapları İl Milli Eğitim Müdürlükleri desteği ile okullara ileten ve okuma grupları oluşturulmasına aracı olan Anadolu Mektebi'nin "Yazar Okumaları" programları çeşitli tepkilere neden oldu.⁷² Türkiye Yayıncılar Birliği'nin de bugüne kadar pek çok ortak çalışma ve işbirliği yürüttüğü Yayıncılar Telif Hakları ve Lisanslama Meslek Birliği (YAYBİR), kitap listelerinin her türlüsüne tepki göstererek bu tür "tavsiye kitaplar" uygulamalarının sonucunda, listelerde yer alanların haricindeki kitapların bir süre sonra dışlanacağı ve hatta "yasaklanma" uygulamalarına maruz kalacağı uyarısında bulundu.^{73 74 75} Derneğimizin uzun yıllardır defalarca savunduğu gibi, okuyacakları kitapları seçmekte çocukların söz hakkı olmalıdır. Bu seçimleri verimli kılabilmek içinse, seçeneklerin zengin çeşitliliği mutlaka desteklenmelidir. 2004 yılında başlayıp 2018 yılında yürürlükten kaldırılan "100 Temel Eser" uygulamasından sonra da zaman zaman görülen ve okunacak kitaplarda fiili olarak kısıtlanmaya sebep olan benzer liste uygulamalarından kesinlikle vazgeçilmelidir.^{76 77}

BASIN VE MEDYAYA UYGULANAN SANSÜR

Açık Radyo'nun Kapatılması

1995 yılından bu yana yayın yapan Açık Radyo'nun, 24 Nisan 2024 tarihli Açık Gazete programında kullanılan "soykırım" ve "katliam" ifadeleri nedeniyle, 6112 Sayılı Kanun kapsamında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından Açık Radyo'ya para ve program durdurma cezası verildi. Para cezasının ödenmesi, ancak program durdurma cezasına uyulmayarak yayına devam edilmesi gerekçesi ile radyonun yayın lisansı tamamen iptal edildi. Açık Radyo ise, tebligat sürecindeki aksaklıklardan dolayı durdurma tarihlerinden haberdar olmadığını bildirerek karara itiraz etti. Ankara 21. İdare Mahkemesi bu itirazı kabul etti. Ancak karşılıklı bir itiraz sürecinin sonucunda 2024 Ekim ayında Açık Radyo'nun karasal ve buna bağlı internet yayını sonlanmak zorunda kaldı.^{78 79 80}

72 <https://www.birgun.net/haber/yeni-paralel-milli-egitim-580823>

73 <https://www.birgun.net/haber/yaybir-den-liste-olusturma-uygulamasina-itiraz-580918>

74 <https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/yaybirden-iste-tepkisi-eserleri-sinirlamak-yasakci-bir-anlayistir-2275560>

75 https://www.instagram.com/p/DDHuh8wluRa/?utm_source=ig_web_copy_link

76 <https://turkaybir.org.tr/5-turkiye-yayincilik-kurultayi-sonuc-bildirgesi/>

77 https://turkaybir.org.tr/wp-content/uploads/2021/10/TYB_Calisma_Raporu_WEB.pdf

78 <https://susma24.com/acik-radyoya-acik-sansur/>

79 <https://www.rtuk.gov.tr/basin-aciklamasi/4946>

80 <https://x.com/acikradyo/status/1844803123954483397?mx=2>

“Etki Ajanlığı” Düzenlemesi

Türk Ceza Kanunu’na “casusluk” faaliyetleri ile bağlantılı yeni bir suç türü eklemesi öngörülen ve halk arasında “etki ajanlığı” olarak bilinen kanun teklifi, ilk olarak 2024 Mayıs ayında gündeme geldi, ancak kamuoyunda oluşan tepkiler sonucunda geri çekildi.⁸¹ 2024 Ekim ayında bir torba yasa düzenlemesi kapsamında yeniden gündeme gelen kanun teklifi, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Adalet Komisyonu’nda kabul edildi, ancak TBMM Genel Kurulu’nda ikinci kez geri çekildi.^{82 83} Kanun teklifinin gündemde olduğu süreçlerde özellikle basın meslek kuruluşları ortak açıklamalarda bulunarak bu düzenlemenin yasalaşması halinde ifade özgürlüğünün önünde büyük bir engel oluşturacağını, gazetecilerin “hassas” konulara dair haber yaptıklarında “casusluk” ile suçlanabileceklerini vurguladılar. Düzenleme, uluslararası basın ve medya kuruluşlarının da tepkisine neden oldu.⁸⁴

Hapisteki Gazeteciler

Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA), Türkiye’de 10 Aralık İnsan Hakları Günü’nde 21 gazetecinin hapiste olduğu bilgisini paylaştı. Eylül 2023 – Eylül 2024 arasında 281 ifade özgürlüğü davasında 860 aktivist ve 366 gazetecinin yargılandığı, toplam 29 davada 77 sanığa 233 yıldan fazla hapis cezası verildiği ve bu davaların yüzde 60’ında adil yargılanma hakkı ihlalleri olduğu vurgulandı.⁸⁵ İfade ve basın özgürlüğü davalarının ayrıntıları MLSA 2024 Adalet Gözlem Programı Raporu’nda yer aldı.⁸⁶

Gazetecilere Soruşturma

Gazeteciler İsmail Saymaz ve Fatih Altaylı hakkında “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçlamasıyla İstanbul Başsavcılığı tarafından re’sen soruşturma başlatıldı.⁸⁷ Soruşturma, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Basın Suçlar Soruşturma Bürosu tarafından başlatıldı.⁸⁸

81 <https://teyit.org/dosya/tckda-yeni-bir-suc-tanimi-etki-ajanligi-yasasiyla-ne-ongoruluyor>

82 <https://x.com/muratemirchp/status/1856658509779107908>

83 <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/31322/etki-ajanligi-yasa-tasarisi-geri-cekildi-yeniden-duzenlenecek>

84 <https://tr.euronews.com/2024/12/10/turkiyede-etki-ajanligi-yasa-tasarisinin-geri-cekilmesi-icin-abye-cagri>

85 <https://x.com/mlsaturkey/status/1866359344213962818>

86 <https://www.mlsaturkey.com/tr/mlsa-2024-adalet-gozlem-programi-raporu-dusunce-suc-tutuklama-ceza>

87 <https://www.diken.com.tr/ismail-saymaz-ve-fatih-altayliya-sorusturma/>

88 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/fatih-altayli-ve-ismail-saymaz-hakkinda-resen-sorusturma-baslatildi/3400787#>

İNTERNET VE SOSYAL MEDYADA KISITLAMALAR

Instagram'a Erişim Engeli

2024 Ağustos ayında Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından Instagram'a erişim engeli getirildi. Erişim engelinin öncesinde ve sonrasında en üst düzeylerde yapılan Instagram hakkındaki "hassasiyet" eleştirisi dikkat çekti.⁸⁹ Sürecin sonucunda Instagram, yine ağustos ayı içerisinde yeniden erişime açıldı.⁹⁰

Yetkisiz Engel

Google'ın ücretsiz blog platformu Blogger, 2024 Ekim ayında, Türkiye Futbol Federasyonu'nun kararıyla erişime engellendi.⁹¹ Federasyon'un, milyonlarca kullanıcısı bulunan bir platformla ilgili Mahkeme onayı olmadan erişim engeli kararı alabilme yetkisinin olması tepki çekti.⁹²

Ekşi Sözlük Engeli

2023 yılında pek çok kez erişim engeliyle karşılaşan Ekşi Sözlük, 2024 yılında da App Store ve Google Play'deki uygulamaları üzerinden sansürle karşılaştı.⁹³ Engel kararında gerekçe "millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması" şeklinde oldu. Apple, kararı izleyerek Ekşi Sözlük mobil uygulamasının Türkiye'de indirilmesini engelledi.⁹⁴ Anayasa Mahkemesi (AYM), Ekşi Sözlük'e getirilen 2023 tarihli erişim engeli kararının "Anayasa'nın 26. maddesi ile güvence altına alınan ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine" ve yeniden yargılama yapılmasına karar verdi.⁹⁵ Kararı takiben Ekşi Sözlük özgün alan adı olan *eksisozluk.com* adresinde yeniden erişime açıldı.⁹⁶

89 <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/30749/instagram-a-erisim-engeli-erdogan-dan-aciklama>

90 <https://www.donanimhaber.com/instagram-erisim-engeli-tamamen-kaldirildi--180301>

91 <https://ifade.org.tr/engelliweb/blogspot-erisime-engellendi/>

92 <https://www.diken.com.tr/blogger-platfomu-turkiye-futbol-federasyonu-tarafından-erisime-engellendi/>

93 <https://susma24.com/eksi-sozlukun-app-store-ve-google-play-uygulamalarına-da-erisim-engeli/>

94 <https://ifade.org.tr/engelliweb/eksi-sozluk-uygulamaları-erisime-engellendi/>

95 <https://susma24.com/aymden-eksi-sozluk-karari/>

96 <https://eksisozluk.com/>

ULUSLARARASI GELİŞMELER

IPA Voltaire Ödülü

Türkiye Yayıncılar Birliği'nin üyesi olduğu Uluslararası Yayıncılar Birliği (IPA), 2005 yılından bu yana her yıl ifade özgürlüğünün vazgeçilmez bir bileşeni olan yayınlama özgürlüğü onuruna, tehdit ve baskılara karşı ihtilafli ve hassas fikirleri yaymaktan çekinmeyen kişi, kurum veya gruplara IPA Voltaire Ödülü'nü veriyor. IPA Yayınlama Özgürlüğü Komitesi'nde Türkiye Yayıncılar Birliği de temsil ediliyor.

IPA'nın 2024 Voltaire Ödülü kısa listesi, Norveç'in Lillehammer kentinde düzenlenen Dünya İfade Forumu'nda duyuruldu. Bu yılki kısa listede aşağıdaki isimler yer aldı⁹⁷:

- Osman Kavala, Türkiye
- Dušan Gojkov, Balkan Literary Herald, Sırbistan
- Aslambek Ezhaev, Ummah Publishing, Rusya
- Andrej Januskevic, Andrej Januskevic Publishing, Belarus
- Samir Mansour, Samir Mansour Kitabevi ve Yayıncılık, Filistin

Ödülün kazananı ise aralık ayında Guadalajara'da gerçekleştirilen Uluslararası Yayıncılar Kongresi'nde düzenlenen bir törende açıklandı. Bu yıl Voltaire Ödülü'nü kazanan, Filistinli yayıncı ve kitapçı Samir Mansour oldu. Samir Mansour ödül törenine, gönderdiği bir video mesaj ile katıldı.

Artık hayatta olmayan ve ödüle layık olduğu düşünülen birine bu kişiyi saygıyla anmak amacıyla verilen "Voltaire Özel Ödülü" ise bu yıl, savaşta öldürülen Ukraynalı yazar Victoria Amelina'ya verildi. Amelina'nın ödülünü onun adına, Ukrayna Sivil Özgürlükler Merkezi Direktörü ve 2022 Nobel Barış Ödülü sahibi Oleksandra Matviichuk aldı.

IPA'nın yayınlama özgürlüğü çalışmaları ve Voltaire Ödülü hakkında daha fazla bilgi internet sitesinde okunabilir.

Beni Oku!

"Üç Özgürlük" İlkesi

Kitapları; yazar, çizer ve tüm eser sahiplerini, yayıncıları, kitapçıları ve hatta okurları kısıtlamaya yönelik gelişmelerin artması nedeniyle uluslararası yayıncılık endüstrisinin paydaşlarını temsil eden beş kuruluş ortak bir bildiri yayınladı. Bu bildiride ifade özgürlüğü ile okuma ve yayınlama özgürlüklerinin birbiriyle doğrudan ve temel ilişkisi vurgulanarak bu özgürlüklerin mevzuat-

⁹⁷ <https://internationalpublishers.org/international-publishers-association-announces-2024-prix-voltaire-shortlist/>

ta ve uygulamada korunması ve geliştirilmesinin önemine tekrar dikkat çekildi. "Üç Özgürlük İlkesi" (*Trinity of Freedoms*) kavramına odaklanan bildiri yayınlayan kuruluşlar Uluslararası Yazarlar Forumu (International Authors Forum), Uluslararası PEN, Uluslararası Yayıncılar Birliği (IPA), Avrupa ve Uluslararası Kitapçılar Federasyonu (EIBL) ile Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (IFLA) oldu.⁹⁸

Dünya İfade Forumu (World Expression Forum – WEXFO)

2022 yılında Norveç'te Dünya İfade Forumu – WEXFO⁹⁹ kuruldu. Dünya Ekonomik Forumu'nun ekonomi alanındaki işleyişine benzer bir konumlanmayı, ifade ve yayınlama özgürlüğü alanında hedeflediği belirtilen bu yeni oluşumun her yıl düzenlediği uluslararası konferansta farklı ülkelerden katılımcılarla paneller ve söyleşiler düzenlenerek küresel olarak ifade ve yayınlama özgürlüklerinin durumu tartışılıyor, sorunlara çözüm aranıyor. WEXFO 2025 programı, 2-3 Haziran tarihlerinde gerçekleşecek. WEXFO Yönetim Kurulu'nda IPA Genel Sekreteri José Borghino ve Avrupa Yayıncılar Federasyonu (FEP) Direktörü Anne Bergman da yer alıyor.¹⁰⁰

⁹⁸ <https://internationalpublishers.org/international-organisations-for-authors-publishers-booksellers-and-libraries-call-for-key-freedoms-to-be-respected/>

⁹⁹ <https://wexfo.no/>

¹⁰⁰ <https://wexfo.no/the-board/>

SONUÇ

2024 yılı, Türkiye’de yayınlama özgürlüğü ve ifade özgürlüğü üzerindeki baskıların yine artarak devam ettiği bir yıl olmuştur. Yayıncılara, yazarlara ve çevirmenlere yönelik soruşturmalar, kitap toplatma ve yasaklama kararları ile basın, medya ve dijital platformlarda uygulanan kısıtlamalar, ifade özgürlüğü üzerindeki baskıları daha da derinleştirmiştir. Sansür ve otosansürün artışı, yalnızca yayıncılık sektörünü değil, kültürel ve sanatsal üretimin tamamını olumsuz etkilemektedir.

Türkiye Yayıncılar Birliği olarak, her okurun dilediği kitabı okuma özgürlüğü ve her yayıncının dilediği eseri yayımlama hakkının korunması gerektiğine inanıyoruz. Bu doğrultuda, ifade ve yayınlama özgürlüğüne duyarlı diğer kuruluşlar ve kişilerle, keyfi kısıtlamalara ve sansüre karşı çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

Yayınlama özgürlüğü alanında atılması gereken başlıca adımlar açıktır:

- Kitaplara, yayıncılara ve yazarlara yönelik baskıların sona erdirilmesi
- Sansür ve otosansürün yayıncılık sektörü üzerindeki maddi ve manevi olumsuz etkilerinin azaltılması için şeffaf ve demokratik mekanizmaların artırılması
- Uluslararası temel insan hakları standartlarına uygun yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi
- Kamuoyunun ve yetkili mercilerin, yayınlama özgürlüğüne dair farkındalığının artırılması.

Türkiye Yayıncılar Birliği, Düşünce ve İfade Özgürlüğü Ödülleri’ni her yıl “bir daha vermemek dileğiyle” sahiplerine sunuyor. Ancak bu yıl, bu ödüllerin verilisinin 30’uncu yılı... 30 yıldır ifade ve yayınlama özgürlüğü için mücadele veriyor, çalışmalar yürütüyoruz. Bu uzun soluklu çabamız, ihtiyaç duyuldukça bundan sonra da devam edecektir.

Uluslararası Yayıncılar Birliği'nin (International Publishers Association – IPA) Türkiye'yi temsil eden üyesi Türkiye Yayıncılar Birliği, kurulduğu 1985 yılından bu yana yayıncılık mesleğini geliştirmek, sektörel sorunları çözmek, korsanla mücadelede destek sağlamak, telif haklarını ve yayınlama özgürlüğünü korumak, okuma kültürünün gelişimine katkıda bulunmak ve Türkiye'yi uluslararası boyutta bir yayıncılık merkezi haline getirmek için çalışıyor.

**Türkiye Yayıncılar Birliği'nin
daha önceki Yayınlama Özgürlüğü raporları
internet sitesinde okunabilir:**

TÜRKİYE YAYINCILAR VE YAYIN DAĞITIMCILARI BİRLİĞİ DERNEĞİ

İnönü Caddesi Ongan Apt. No:43 D.4 34437 Gümüşsuyu, Beyoğlu / İstanbul
t. + 90 212 512 56 02 f. + 90 212 511 77 94 e. info@turkaybir.org.tr w. www.turkaybir.org.tr

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin
5. Maddesinin 2. Fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.